

65158571-8	12/09/2018	הארץ - כותרת	עמוד 11	1	17.1x16.97
בועז סג'ור - ראש החטיבה למשפט פלילי וקרימינולוגי - 26330					

המשטרה לא מבינה את תפקידה

בועז סג'ור

חקר חדש של ד"ר גיא לוריא מהמכון הישראלי לדמוקרטיה, שכותרתו "מדיניות ריבוי המעצרים ופגיעתה בשוויון", מראה כי אורחים ערבים וזרים נעצרים יותר, אך שיעור כתבי האישום המוגשים נגדם נמוך. וביתר פירוט: בשנת 2017 נעצרו 19,855 ערבים ואזרחי ישראל ובני מיעוטים נוספים שאינם יהודים, לעומת 23,009 יהודים שנעצרו – שיעור נמוך היסטית לחלקם באוכלוסייה. בשנים 2011-2016 הוגשו כתבי אישום נגד 50% מהיהודים שעצרה המשטרה, אבל רק נגד 35% מהערבים שנעצרו והוגשו כתבי אישום. מה אפשר ללמוד מהנתונים הללו? ראשית, כתב ד"ר לוריא במחקרו, הנתונים הם "אינדיקציה לכך שמספר המעצרים המיותרים של ערבים וזרים גבוה באופן שיטתי ממספר המעצרים המיותרים של יהודים", ושנית, "הפער הזה הוא מדד משמעותי המראה שמדיניות אכיפת החוק אינה מיושמת באופן אחיד ושוויוני".

למרבה הצער, הצדק עמו. נתונים כה מובהקים מוכיחים כי המשטרה מפלה כדבר שבשגרה, וכי הפרקליטות ובתי המשפט אינם מונעים את האפליה הזאת. חוץ מבעיית האפליה, קיימת בעיה של ריבוי לא מוצדק של מעצרים. לאחר שמ"בקר המדינה התריע על כך, חוקקה הכנסת ב-1996 חוק מעצרים חדש, שהגדיר עילות מעצר מצומצמות. הדבר הועיל רק למשך חודשים אחדים, ומאז שנוכחו במשטרה ובפרקליטות כי השופטים ממשיכים לאשר כמעט את כל בקשות המעצר, שוב קלה האצבע על הדק המעצרים.

ערב כניסת החוק לתוקפו היה מספר המעצרים גבוה מאוד – 37 אלף בשנה.

ואולם, במקום שמספר המעצרים יפחת עם השנים, הוא דווקא גדל, וכיום הוא מסתכם ב-60 אלף בשנה. לכאורה, עילות המעצר הן לפי החוק: מסוכנות העצור או מניעת שיבוש החקירה, ובמקרים מיוחדים – לשם ביצוע פעולות חקירה. אך האמת היא, שמשטרת ישראל מרבה להשתמש במעצר כאמצעי להפעלת לחץ על נחקרים להודות בעבירות המיוחסות להם, והשופטים אינם מונעים זאת, הן בכך שהם מאשרים את בקשות המעצר, והן כאשר הם מקבלים בזרועות פתוחות את ההודאות שהושגו בלחץ המעצר, ומבססים הרשעות על הודאות מפוקפקות אלה.

תגובת המשטרה לדיווח על אפליה חושפת חשיבה מעוותת, לפיה לשוטרים יש סמכות להעניש, לא רק לחקור

ברוח זו, לא רק עבירות אלימות אלא גם עבירות רכוש נחשבות ליזרות מסוכנות יש בה כביכול כדי להצדיק מעצר, ולעתים קרובות מאשרים מעצר לשם חקירה, חרף העובדה שבהחלט ניתן לחקור בלי לעצור, ואז החקירה פחות פוגענית וגם עולה פחות. שלישית, מרתקת היא תגובת המשטרה לדיווח של יהושע בריינר ב"הארץ" על המחקר (8.8): "המסקנה של איכות המעצר בהסתמך רק על הציפייה המעוותת שלפיה כל מעצר צריך להסתיים בכתב אישום, מעידה על הבנה לקויה באכיפת החוק בכ"ל, ובעבודת המשטרה בפרט. המעצר הינו כלי הכרחי וחשוב שהחוק מקנה לכל שוטר לאכיפת החוק והגנה על קורבנות עבירה,

כמו גם מניעת שיבוש חקירה". ואולם, תגובה זו לא מסבירה כמובן את פער האכיפה בין יהודים ללא-יהודים. יתר על כן, בעצם הניסיון של המשטרה להתגונן מפני טענה על אכיפה לא שוויונית של החוק יש משום סקופ עיתונאי של ממש: מתברר כי ראשי המשטרה מחזיקים בתפישה מעוותת, לפיה תפקידם של השוטרים אינו רק לחקור ולחפש ראיות, אלא גם להעניש בעצמם עוד לפני המשפט. אחרת לא ברור מה פשר הולך וזול בטענה שמעצרים שאין בעקבותיהם כתבי אישום הם בדרך כלל מיתרים.

לא ברור גם מה פשר המחשבה המשונה ש"המעצר הינו כלי הכרחי וחשוב שהחוק מקנה לכל שוטר לאכיפת החוק והגנה על קורבנות עבירה, כמו גם מניעת שיבוש חקירה". דבר מזה אינו נכון: המעצר איננו כלי הכרחי. לנוכח פגיעתו הקשה והטראומטית באזרח יש להפעילו במשורה, ולא להיחפז לשלול את חירותו. החוק אינו מקנה את האפשרות לעצור "לכל שוטר" לשם אכיפת החוק והגנה על קורבנות עבירה, ואף לא לשם מניעת שיבוש החקירה. החלטות כא"ל לא אמורים לקבל שופטים ולא השוטרים. בוודאי לא "כל שוטר".

התפישה המעוותת לפיה המשטרה מוסמכת לגזור על האזרחים עונשים באמצעות מעצרים, משתקפת גם בנתון שלפיו כמחצית מהחשודים שנעצרו מעצר קצר עד 24 שעות, הם אזרחים ערבים. הנה לפנינו שתי ציפורים במכה אחת – ענישה משטרתית ואפליה. אלה שעומדים מאחורי התגובה הזאת של המשטרה צריכים לפנות את מקומם לאנשים שמבינים את תפקידה של המשטרה בחברה.

פרופ' סג'ור מלמד במרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן ובמכללה האקדמית ספיר